

הַאֲנָשָׁה (אֲנָתְרוֹפּוֹמורְפִיזְם) וּשְׁלִילַת הַגְּשְׁמוֹת –
עַל קוֹלָה, קוֹמִיקָס, וְאִלוּקִים
הַרְבּ מוֹאִיז נָבוֹן

שמות פרק ב - (כג) וַיְהִי בַיָּמִים הַרְבִּיִּים הָהֵם וַיָּקֵם מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה וַיִּזְעְקוּ וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֶבֶדָה: (כד) **וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב: (כה) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּדַע אֱלֹהִים:**

בראשית פרק א - (כו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ ...

ספר מורה הנבוכים חלק א פרק א

כבר חשבו בני אדם, כי צלם בלשון העברי יורה על תמונת הדבר ותארו, והביא זה על הגשמה גמורה, לאמרו: נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. וחשבו שהשם על צורת אדם ר"ל תמונתו ותארו, והתחייבה להם ההגשמה הגמורה, והאמינו בה, וראו שהם, אם יפרדו מזאת האמונה יכזיבו הכתוב. וגם ישימו השם נעדר, אם לא יהיה גוף בעל פנים ויד כמותם בתמונה ובתאר, אלא שהוא יותר גדול ויותר בהיר לפי סברתם, והחמר שלו גם כן אינו דם ובשר... ולכן נאמר "צלמם תבזה", כי הבזיון דבק בנפש אשר היא הצורה המינית, לא לתכונת האיברים ותארים... ויהיה הנרצה באמרו נעשה אדם בצלמנו, הצורה המינית אשר היא ההשגה השכלית, לא התמונה והתאר. הנה כבר בארנו לך ההפרש בין צלם ותאר ובארנו ענין צלם. אמנם דמות הוא שם מן דמה והוא גם כן דמיון בענין, כאמרו "דמיתי לקאת מידבר [שקנאי, פליקן]", לא שדמה לכנפיה ונוצתה, אבל דמה אבלו לאבלה... ונראה באדם מפני זה הענין, ר"ל מפני השכל האלהי המדובק בו, שהוא בצלם אלהים ובדמותו, לא שהשם יתברך גוף שיהיה בעל תמונה:

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י

היסוד הראשון מציאות הבורא ישתבח...

והיסוד השני אחדותו יתעלה. והוא, שזה עלת הכל אחד, לא כאחדות המין ולא כאחדות הסוג, ולא כדבר האחד המורכב שהוא מתחלק לאחדים רבים, ולא אחד כגוף הפשוט שהוא אחד במספר אבל מקבל החלוקה והפיצול עד בלי סוף, אלא הוא יתעלה אחד, אחדות שאין אחדות כמוה בשום פנים, וזה היסוד השני מורה עליו מה שני שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. **והיסוד השלישי** שלילת הגשמות ממנו. והוא, שזה האחד אינו גוף ולא כח בגוף, ולא יארעוהו מאורעות הגופים כגון התנועה והמנוחה, לא בעצם ולא במקרה. ולפיכך שללו ממנו, [רבותינו] עליהם השלום, החבור והפירוד ואמרו לא ישיבה ולא עמידה לא עורף ולא עפוי, כלומר לא פירוד והוא עורף, ולא חבור כי עפוי מן ועפו בכתף פלשתים כלומר ידחפום בכתף להתחברם בהם, ואמר הנביא ואל מי תדמיון אל וכו', ואל מי תדמיוני ואשוה וכו', ואלו היה גוף כי אז היה דומה לגופות, וכל מה שבא בספרים מתארו בתארי הגופות כגון ההליכה והעמידה והישיבה והדבור וכיוצא בזה הם כולם דרך השאלה, וכמו שאמרו דברה תורה כלשון בני אדם. וכבר דברו בני אדם בענין זה הרבה, וזה היסוד השלישי הוא אשר מורה עליו מה שני כי לא ראיתם כל תמונה כלומר לא השגתם אותו בעל תמונה, לפי שהוא כמו שאמרנו לא גוף ולא כח בגוף.

R.Blich, "With Perfect Faith", p.179

The second principle clearly states that the notion of God's unity excludes the concept of a being subject to division. Every corporeal substance is subject to division [and hence God cannot be corporeal]. Moreover, the very concept of corporeality implies substance and form; substance and form constitute a dualism which is excluded by the doctrine of unity. It may be assumed that Maimonides formulated a special principle expressing the incorporeality of God... The many anthropomorphisms employed in Scripture and ... aggadic literature certainly convey an image of corporeality. ... those lacking a philosophical orientation were apt to accept it in a literal manner, and it was this which Maimonides sought to dispel.

רמב"ם הלכות תשובה פרק ג

הלכה ו - ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים ...

הלכה ז - חמשה הן הנקראים מינים: האומר שאין שם אלוה ואין לעולם מנהיג, והאומר שיש שם מנהיג אבל הן שנים או יותר, והאומר שיש שם רבון אחד אבל שהוא גוף ובעל תמונה, וכן האומר שאינו לבדו הראשון וצור לכל, וכן העובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים כל אחד מחמשה אלו הוא מין. +/השגת הראב"ד/ והאומר שיש שם רבון אחד אלא שהוא גוף ובעל תמונה. א"א ולמה קרא לזה מין וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזה המחשבה לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעות...

ספר חובות הלבבות שער א - שער היחוד פרק י

... ואשר נסכים עליו כלנו, כי הדחק הביאנו להגשים הבורא ית' ולספר אותו במדות הברואים, כדי לשער ענין שיקיים מציאות הבורא ית' בנפשות, והוציאו אותו ספרי הנביאים לבני אדם במלות גשמיות, שהם קרובות לשכלם ולהבנתם. ואילו היו מספרים אותו בענין שראוי לו מן המלות הרוחניות והענינים הרוחניים, [1] לא היינו מבינים לא המלות ולא הענין, [2] ולא היה אפשר שנעבד דבר שלא נדע, כי לא יתכן עבודת דבר שאינו נודע.

Guthrie, S.E., Anthropomorphism: A Definition and a Theory [Paraphrased]

[1] **Familiarity Thesis** - we anthropomorphize because it allows us to explain things we do not understand in terms that we do understand, and what we understand best is ourselves. The familiarity thesis is a primarily **cognitive** motivation for anthropomorphism.

[2] **Comfort Thesis** - In contrast to the familiarity thesis, the comfort thesis is a primarily **emotional** motivation for anthropomorphism. We anthropomorphize because we are uncomfortable with things that are not like us and "making" things be like us reduces that discomfort.

R. E. Berkowitz, God, Man, History, p16-17

Everything in the Bible is communication between God and man; everything is relationship. God spoke' God commanded; God called; God appeared ... Again and again, the children of Israel are admonished, "Take care lest you forget what you have *seen* and *heard*, and what has been *shown* to you." There is a continual reference to **sense perception**. And it is too simple to play down these "materialistic" descriptions of revelation by pointing to other passages in the same context, in which Moses warns the people against forming for themselves any visible image of God: "For you saw no manner of form on the day that the Eternal spoke to you in Horev out of the midst of the fire." This would be mere apologetics, and would miss the very meaning of the teaching. The text insists, of course, on the incorporeality of God; but it also stresses with equal fervor the importance of the sensory impressions at the revelation at Sinai. The full story is told by means of a paradox: That the invisible God revealed himself to the senses of man.

רמב"ן שמות פרק ב פסוק כה

(כה) וירא אלהים את בני ישראל - פירש רבי אברהם כי ראה החמס שהיו מצרים עושים להם בגלוי, וידע אלהים העשוי להם בסתר. ורש"י פירש וידע אלהים, נתן עליהם לב ולא העלים עיני מהם. ונכון הוא על דרך הפשט, כי בתחילה היה מסתיר פניו מהם והיה לאכול, ועתה שמע אלהים נאקתם וראה אותם, לומר שלא הסתיר פניו עוד מהם וידע את מכאובם וכל הנעשה להם ואת כל הצריך להם. והאריך הכתוב להזכיר טענות רבות בגאולתם, וישמע אלהים את נאקתם, ויזכור אלהים את בריתו, וירא אלהים, וידע אלהים, כי ידעתי את מכאוביו (להלן ג ז), כי אף על פי שנשלם הזמן שנגזר עליהם לא היו ראויים להגאל, כמו שמפורש על ידי יחזקאל (יחזקאל כ ח), אלא מפני הצעקה קבל תפלתם ברחמיו:

R. Eliezer Berkovits God Man and History, p.15

The foundation of religion is not the affirmation that God *is*, but that God is concerned with man and the world; that, having created this world, he has not abandoned it to its own devices; that he cares about his creation.